

**Door Matthijs Bosman**

### **Stahlbeton-Konstruktion**

Een vroege ochtend in augustus, de terrastafeltjes aan de Alte Potsdammerstrasse in Berlijn zijn nog nat, voetgangers roken hun eerste sigaret op weg naar hun werk. Gretig wandel ik op en neer door het gereanimeerde hart van Berlijn; van blinkend Sony Center naar de spiegelende Bahn Tower, naar het retro-wit van het Beisheim Center, en alles ertussen. In de voorzichtige ochtendzon ben ik op zoek naar wat er nagekomen is van de immense belofte die tijdens mijn vorige bezoek in 1998 in de lucht hing. De Potsdammer Platz was toen de grootste bouwput van Europa en de eerste geraamtes van prestigieuze nieuwbouw verrezen. Ik herken nu gebouwen uit tijdschriften maar ik blijf zoeken naar het magistrale nieuwe geheel. Een gevoel van teleurstelling begint zich op te dringen.

Ik beslis om ergens te gaan zitten voor een kop koffie. Ik scan de gevels maar neem onbewust het besluit om de straat over te steken. Op het terras van een klassieke Konditorei neem ik plaats om mijn gedachten te ordenen. Dan besef ik pas wat ik doe; mijn onderbewuste laat het hagelnieuwe Berlijn links liggen en kiest voor de overkant, waar ik mij nu op het terras van Weinhaus Huth bevind.

Uitgerekend dit pand, dat twee wereldoorlogen overleefde door zijn constructie van staal en beton die de vele wijnvaten op de eerste en tweede verdieping moest kunnen dragen en wat vaak 'het laatste huis aan de Potsdammer Platz' werd genoemd, uitgerekend dit gebouw, biedt mij nu meer dan al het nieuwe rond de Potsdammer Platz tezamen.

### **'Open huis'**

In de afgelopen jaren was ik diverse keren in Berlijn; één keer in 1992, in het jaar na het vallen van de muur vooral op zoek naar de overblijfselen van de Koude Oorlog. Zo'n zes jaar later weer; op zoek naar het ondergrondse kunstcircuit dat zich in elke ongebruikte meter van de stad, en dat waren er nogal wat, leek te manifesteren. En, zoals hierboven beschreven, in 2008 om te zien wat het antwoord geworden was op die enorme open vraag aan het einde van de 20e eeuw. In 1998 was er geen stukje skyline in Berlijn te vinden zonder minstens vijf bouwkransen in je vizier. Er werden flats bewoond die geen achtergevels hadden, lege kavels van gesloopte panden werden gedeelde binnentuinen. De stad lag bloot tot op haar 'organen'. De roze en blauwe buizen van bypasses in de voorzieningen verbonden oude, nieuwe en toekomstige delen van de stad met elkaar in een poging het verkeer niet al te veel te belemmeren. En in het stof en het geraas van boorhamers, slijptollen, steigerbouwers, pikhouwelen, lassers, trilplaten, betonmolens, nietpistolen, schuurmachines, zaagtafels, containers en graafmachines en hijskransen, was er jarenlang niets dan één grote belofte. In mijn ogen maakte juist die belofte de stad tot een onbeschreven blad met een enorm grote aantrekkingskracht op mij als bezoeker. Een aantrekking die veel groter is dan het aangeveegde, afgelakte eindresultaat.

### **Belofte maakt schuld; een fontein in de woestijn**

Maakt de belofte een schuld die je per se moet vereffenen? Als een leeg, braakliggend terrein in een stad een belofte herbergt, is de gemaakte 'schuld' dan niet iets wat de bezoeker ervaart als een prettig tegoed? Iets wat voorlopig nog niet ingelost hoeft te worden? Ik vind het zelf doorgaans heerlijk om te weten dat 'er nog van alles kan gebeuren', zeker wanneer ik door een stad loop. In mijn beleving heeft Deventer, zoals zoveel steden in Nederland, die eigenschap van de 'veelbelovende leegte' niet. Dat komt omdat Deventer

een prachtige, 'affe' stad aan het worden is, met gerenoveerde monumenten, een aangeharkte kade en nieuwbouw waar mogelijk. Ik vind het oprecht een fijne stad. Maar het zou in mijn ogen de kwaliteit van de binnenstad van Deventer ten goede komen als er een bepaalde openheid werd gecreëerd. Ademruimte voor de geest van de bezoeker te midden van de volgeplande straten waar ondernemers en inwoners zij aan zij iedere meter benutten achter oude gevels met nieuwe voegen. Vierkante meters in een mooie binnenstad zijn vanzelfsprekend duur, maar er zou een voorbeeld genomen kunnen worden aan een gebruik in extreem droge gebieden; wie echte rijkdom wil tonen, laat wat schaars is rijkelijk vloeien. Hij maakt een fontein in de woestijn.

### **Veelbelovende leegte**

In feite zou je van Deventer geforceerd een krimpgemeente moeten maken. Hoe? Daar waar zich in de binnenstad de kans voordoet, bemachtigt gemeente Deventer panden om die vervolgens te slopen. Als een soort mini-Haussman\* zou je op die manier plekken in het centrum kunnen aanwijzen waar kavels open blijven om ruimte, zicht en kansen te vertegenwoordigen. 'De leegte omarmen' biedt blanco voorwaarden en ruimte voor initiatief. Er zijn plekken waar het al gebeurt, met name in het Havenkwartier, maar in de binnenstad van Deventer zijn diverse offers denkbaar. Op sommige plekken zou je kunnen volstaan met het stilleggen van werkzaamheden; 'bevries' de belofte.

In een tijd van chronisch dalende koersen, een gewonde Euro en grote problemen op de huizenmarkt, geeft een stilgelegd bouwproject niet alleen de verbeelding een zetje; het 'Dolce far niente' is wellicht de meest optimistische en reële indicatie die een economische barometer nu zou kunnen geven. Daar waar geen bouw valt stil te leggen zou actieve sloop de oplossing zijn; lege kavels winnen terrein.

De muren van de voorheen aangrenzende woningen zouden de monumentale herinnering dragen aan wat er ooit tussen hen in stond; de leegte krijgt al weer een verhaal...

Veelbelovende leegte leidt zodoende tot een veelbelovende stad, steeds in beweging, altijd open voor ideeën en niet af maar eeuwig in uitvoering.

*\* Napoleon III gaf Haussmann de opdracht om plannen te maken voor de verbouwing van Parijs. Haussmann liet het Bois de Boulogne aanleggen, en liet verbeteringen aanbrengen in de bestaande kleinere parken. De tuinen van het Palais du Luxembourg (Jardin du Luxembourg) werden verkleind om ruimte te scheppen voor nieuwe straten. Ook liet hij het park des Buttes Chaumont aanleggen in het noordoosten. Daar zijn rotsen en watervallen nagemaakt. De Boulevard de Sebastopol, waarvan de zuidelijke helft nu de Boulevard St Michel is, werd dwars door een volkswijk aangelegd. Andere wijzigingen waren het aanleggen van brede boulevards op de plaats van voorheen smalle, kronkelige straatjes. Hiervoor werden complete huizenblokken afgebroken.*